

*Горбова Наталя Аркадіївна, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління, адміністрування та права
Таврійського державного агротехнологічного
університету імені Дмитра Моторного» (м. Мелітополь)*

СУЧАСНИЙ ФУНКЦІОНАЛ ВИКЛАДАЧА У ПРОЦЕСІ ІННОВАЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Вектор трансформації науково-освітнього середовища сучасного українського університету супроводжується різноманітними організаційними змінами та переглядом їх сутнісних характеристик, структури та змістовного наповнення. У контексті реформування науково-освітнього середовища пріоритетними стають завдання гнучкого управління інтелектуальними і матеріальними ресурсами, стимулювання інновацій, позиціонування на ринку освітніх послуг. У той же час університети прагнуть зберегти власну соціокультурну ідентичність, підкреслюють своє прагнення залишитися науково-освітнім простором, де створюються і підтримуються традиції високої якості освіти.

Проблематика особливостей професійної діяльності педагога не є новою. Ціла низка вітчизняних і зарубіжних викладачів присвятили свої дослідження різноманітним аспектам діяльності педагогів. Так, наприклад, українські дослідники О. Л. Сидоренко з'ясовує особливості підвищення ефективності взаємодії викладача зі студентами, А. О. Кононенко – психологічні складові індивідуального іміджу сучасного педагога [4], С. В. Яремчук – питання професійно-психологічної спрямованості особистості майбутнього вчителя.

Представник російської наукової школи Е.А. Климів аналізує психологічні складові педагогічної діяльності [3].

Американська дослідниця Rachele Wootten вивчає проблематику педагогічних технологій та характеристики викладача-новатора, зокрема вчена дає 7 характеристик викладача-новатора [3]. Австралійська дослідниця Вес Spink присвятила своє дослідження проблематиці ефектного викладача

XXI століття (effective teacher in the 21st century) [2]. Грецька дослідниця С. С. Wolhuter вивчає роль викладача в суспільстві загалом та особливості підготовки викладачів із урахуванням вимог XXI століття зокрема [8].

Однак, незважаючи на такий широкий діапазон досліджень багатьох вчених з різних країн світу, проблематика професійної діяльності сучасного викладача вищої школи потребує подальшого ретельного вивчення.

Особливо це стосується іміджу сучасного викладача вищої школи, який має гідно протистояти викликам XXI століття.

З огляду на це метою статті є вивчення актуальних питань педагогічної діяльності викладача в умовах вищого навчального закладу відповідно до потреб XXI століття. Ця стаття не претендує на повне висвітлення проблематики особливостей надзвичайно складної, але водночас такої багатогранної діяльності тих, хто “сіє розумне, добре та вічне”. Автор вважає за необхідне проаналізувати діяльність викладача та виділити основні ролі, які притаманні йому в процесі інноваційної світи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діяльність викладача сучасної вищої школи досить складна і водночас надзвичайно багатоаспектна. Суспільство завжди розглядає діяльність викладача як покликання, а до особистості викладача висуває особливі моральні й етичні вимоги.

Зміни в системі вищої освіти зумовили і зміни професійної діяльності викладачів вищої школи. Ефективною стає організація освітнього процесу, коли викладач «грає різні ролі», надає «згасаючу» допомогу студентам, що призводить до їх плідній і комфортній взаємодії, збільшує ефективність самостійної роботи студентів. Сьогодні затребувані нові ролі викладача: тьютор, модератор, фасилітатор, ментор, радник, академічний консультант, on-line консультант, розробник навчальних матеріалів і т. д.

Багато дослідників відзначають, що професійна діяльність викладачів вузів є ефективною, якщо в ній існують в нерозривній єдності два взаємопов'язані аспекти: науковий (дослідний) і педагогічний (власне

викладацький). У той же час відзначається, що сьогодні по всіх параметрах наявне безумовне домінування суто освітнього (в чомусь «вчительського») типу професійної діяльності. Науково-дослідницька складова не тільки в практиці, але і навіть у рольовій нормі представлена явно скромно, другорядно, в тому числі навіть на випускаючих кафедрах, покликаних забезпечити креативно-дослідницьку підготовку випускника вузу, заволодіння ним сучасних наукових знань. Викладачі частіше виконують один вид діяльності і є викладачами-дидактами, викладачами-методистами або вченими, не завжди вони стають навчальними методистами або навчальними ученими [3]. Даний факт, безсумнівно, впливає на якість діяльності вузу в цілому. Аналіз кращих вітчизняних університетських практик дозволяє виявити нові ролі викладача в сучасному університеті, які передбачають взаємне доповнення викладацької та дослідницької складових професійної діяльності.

Роль наукового консультанта або керівника наукового дослідження.
Ступінь участі в науково-дослідній діяльності.

Викладач - керівник дослідження допомагає студентам включатися в роботу дослідницьких команд, в виконання досліджень в рамках спеціального замовлення.

Керівник інноваційного проекту не тільки повинен знати закономірності інноваційних процесів в освіті, логіку розробки проекту, вміти визначити функції кожного учасника в колективній проектній роботі, а й вміти знаходити замовлення на перспективні проекти, в яких зацікавлена освітня практика.

У професійній діяльності викладача сучасного університету чітко простежується становлення і такої рольової позиції, яку можна назвати *роль активного суб'єкта професійної спільноти*. Викладачі сучасних українських університетів працюють в командах і усвідомлюють важливість співпраці. Важливою рисою, що характеризує викладача сучасного університету, є співпраця з закордонними колегами, науково-дослідницька та академічна

мобільність. Викладачі університетів функціонують не тільки в національному науковому середовищі, в якій і виконують свої обов'язки на місцевому та загальнонаціональному рівнях [7].

Викладач-модератор - наставник в процесі оволодіння учасниками способами групової роботи. Функція модератора - допомогти тому, кого навчають «розкріпачитися», виявити приховані можливості і нереалізовані вміння. В основі модераторії лежить використання спеціальних прийомів, методів і технік, що допомагають організувати процес вільної комунікації, обміну думками, судженнями, який підводить того, хто навчається до прийняття професійно грамотного рішення за рахунок реалізації його внутрішніх можливостей.

Викладач-фасилітатор (сприяє) керується основною цінністю - інтересами розвитку особистості студента - і не ставить собі жорсткі конкретні цілі. Такий стиль діяльності, природно, пред'являє високі вимоги до самих викладачів, їх особистісним якостям і освіті: дослідження в різних країнах показали, що фасилітаторів не більше десяти відсотків від загального числа викладачів і вчителів.

Викладач-ментор надає допомогу студентам при виконанні самостійних завдань, вводить їх в реальні професійні сфери, допомагає подолати розрив між теорією і практикою (слово «ментор» запозичене з грецької і є синонімом слова «наставник»). Особливо актуальною стає позиція наставника-ментора в умовах глобальної інформатизації освіти, використання сучасних електронних освітніх програм.

Іншими словами, можна наступним чином позначити тенденцію: приймаючи на себе ту або іншу роль, сучасний вузівський викладач стає на позицію супроводу, яка дозволяє навчати новій поведінці, сприяє розвитку особистості, відповідальності студентів. Це не трансляція готових зразків професійної поведінки, а вироблення нових моделей, орієнтованих на професійно-особистісні можливості студента, по суті - це взаємодія між

викладачем-консультантом і студентом, це процес, який виконується разом зі студентом, а не замість нього.

Важливо підкреслити, що в міру професійного становлення фахівця студент отримує все більшу самостійність як в плануванні процесу освоєння дисциплін, так і його результатів. Тобто викладач передає йому частину своїх функцій, підвищуючи одночасно відповідальність студента.

Грунтуючись на аналізі сутності сучасної професійної діяльності викладача вищої школи, робіт з оцінки якості професійної діяльності викладача, можна зробити висновок про те, що діяльність викладача вузу являє собою складне, багаторівневе і системне явище, що включає в себе сукупність різних видів діяльності, що утворюють нову цілісність [7]. Ця система є гнучкою, відкритою і варіативною за характером зв'язків між її складовими. Можна припустити, що в майбутньому ця діяльність буде ускладнюватися, що вимагає спеціального дослідження проблеми професійної підготовки викладача сучасної вищої школи [8].

Використані джерела та література:

1. Бурова М. В. Слагаемые имиджа педагога [Електронний ресурс] / Бурова М. В. – Режим доступа: <http://festival.1september.ru/articles/620720/>. – Загл. с экрана.
2. Про вищу освіту: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://document.ua/pro-vishu-osvitu-doc197652.html>. – Назва з екрана.

*Демченко Юрій Валентинович, майор поліції,
старший викладач кафедри тактичної підготовки
Національної академії внутрішніх справ (м. Київ)*

ПСИХОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ У ЗВО УКРАЇНИ

В останні роки помітно почастишали екстремальні ситуації, пов'язані зі скоєнням тяжких злочинів, захопленням заручників та викраденням людей. Вітчизняна і зарубіжна практика показує, що саме ведення переговорів із кримінальними правопорушниками в подібних обставинах дозволяє успішно вирішувати завдання захисту життя і здоров'я потерпілих, а також їх